

onzienlijke dingen te verklaren en onder zijn macht te brengen.

Het is het pantheïsme, dat bij den overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw zich openbaart als reactie tegen het materialisme en het positivisme der negentiende eeuw. Fel is zijn critiek op den geest van stofvergoding, die de menscheit zoo lang in haar ban gehouden had. Het wil den hongerigen mensch weer voeden met geestelijke spijzen, nadat hij zoo lang steenen voor brood gekregen had.

In allerlei vorm breekt dit pantheïsme door. Op verschillend gebied doet het zijn invloed gelden. Niet het minst neemt het een vijandige houding aan tegenover de medische wetenschap. Het zoekt daarvan een geheel andere oriëntatie. Niet vanuit het natuurlijk-stoffelijk gebeuren moet de geneeskunde naar zijn meening opgebouwd worden, maar vanuit een bovenzinnelijk standpunt, dat aan alle dingen slechts een geestelijke realiteit geeft.

En zoo wordt de geneeskunde hier weer bij de pseudo-religie ondergebracht, voorzover we tenminste bij het pantheïsme van religie kunnen spreken. We zien haar weer teruggedrongen in het mysterieuze duister der oude tempels. De ziener, de priester gaat herleven, aan wien tevens opgedragen wordt voor het lichamelijke heil van zijn schapen zorg te dragen. Ook bij Mesmer namen wij een dergelijk verschijnsel waar.

Als voorbeeld uit onzen tegenwoordigen tijd noem ik nu in de eerste plaats de Christian Science. Deze beweging treedt in de tweede helft der negentiende eeuw voor het voetlicht.

Zij leert, dat God de eenige werkelijkheid is. Slechts geest bestaat. Van stof, van materie wil zij niets weten. Wat we bij den mensch zien als hersenen, beenderen, spieren, bestaat slechts in de verbeelding. Slechts zijn denken, gedachten en ideeën hebben werkelijkheid. Ziekte en dood berusten op een waanvoorstelling, ze zijn gevolg van een verkeerd gedachtegang. Daarom moet den zieke het inzicht bijgebracht worden, dat het verkeerd is te gelooven, dat hij van God gescheiden is, en dat hij alleen maar het goddelijk principe van leven en liefde heeft te volgen om gezond te worden en te blijven. De taak van den geneesheer, — voorzover men tenminste hem aldus kan aanduiden —, bestaat dan ook daarin, dat hij zijn patiënten van hun verkeerde voorstellingen onttrent hun bestaan verlost. Hij moet hun het juiste denken bijbrengen. En daarnaast ook den nadruk leggen op het goede handelen. Maar dit is slechts mogelijk, indien hij ook bij zich zelf het morele kwaad uitbant. Want alleen daardoor verkrijgt hij de geestelijke vrijheid, welke hem in staat stelt het lichamelijke kwaad bij zijn patiënt te verdrijven.

Het gebed speelt daarbij een belangrijke rol. Maar dit bidden heeft niet plaats in den zin van voorbeding, want dit alles zou tot de afgoderij behooren. Bidden is volgens de Christian Science eenvoudig alles uit het bewustzijn bannen, wat niet met Gods wezen naar de voorstelling, die zij zich daarvan gevormd heeft, overeenkomt.

En zoo zijn we hier weer op het gebied van de magie aangeland: God wordt gebruikt als een middel om zich immuun te maken voor allerlei kwalen. Wie deel heeft aan de goddelijke macht, aan de goddelijke liefde, is in staat de natuurwetten buiten werking te stellen.

En ook zien wij hier de geneeskunde haar eigen karakter verliezen en opgaan in een soort religie. De „gezondheidsbidder“ is de priester van het oude heidendom. Reeds spoedig na haar stichting wordt de Christian Science van een vereeniging tot een kerk omgevormd.¹⁾

's Gr.

G. K. S.

¹⁾ Over het magisch karakter der Christian Science, zie Dr J. W. Herfst, „Gezondheid en Heil“, pag. 139. Over het pantheïstisch karakter, zie Dr J. Ch. Kromsigt in „Christus-prediking tegenover Moderne Gnostiek“, pag. 158.

UIT DE SCHRIFT

Ontevredenheid zaalen.

En de burgers van Sichem bestelden tegen hem, die op de hoogten der bergen lagen leiden, en al wie voorbij hen op den weg doorging, heroefden zij; en het werd Abimelech aangeregt. Gaäl de zoon Ebeds kwam ook met zijne broederen, en zij gingen over in Sichem, en de burgers van Sichem verlieten zich op hem; en zij togen uit in het veld, en lazen hunne wijnen af, en traden de druiven, en maakten lofbedeekens; en zij gingen in het huis hunns Gods, en aten en dronken, en vloekten Abimelech.

En Gaäl de zoon van Ebed zeide: Wie is Abimelech, en wat is Sichem, dat wij hem dienen zouden?

Richteren 9: 25, 26, 27, 28a.

Sichem, in de dagen der Richteren, — 't was niet veel in het oog van menschen, zooals wij zijn, menschen, die in een paar maand zóóveel volken zien onderworpen en zóóveel vierkante kilometers grond bezet.

Niettemin had Sichem een „koning“. In den tijd van ons teksthoofdstuk heette de titularis Abimelech.

De Richterenperiode miste een centraal gezag, en dat was een gevolg van de ontrouw aan het Woord van God. Twee rampen, die samen de deur openzetten voor willekeur en revolutie, voor gerechtelijken moord en snelle regeeringswisseling.

Sichem had dat aan den lijve ondervonden. De manier, waarop Abimelech aan het bewind gekomen was, legde er getuigenis van af. Hij was, om zoo te zeggen, een hinderlijke figuur in het schouwtooneel van de kerk des Ouden Verbonds. Wanneer op het doek een film vertoond wordt, of een lichtbeeld, en in de zaal is iemand, die van zijn plaats opstaat, en zóó gaat staan, dat hij het beeld onderschept, dan zien de menschen niets meer, dan een figuur, die zij niet scherp onderscheiden. En wat ze zien móeten, ontgaat hun. Zoo is ook Abimelech: onder Israël dient alle koningschap, en alle leiderschap theocratisch te wezen: het dient zich te verbinden met de priesterlijke liefde, die dient. Maar Abimelech komt tot de macht door een 70-voudigen moord; dat er één ontsnapte, was werkelijk niet zijn „schuld“.

Niet lang echter handhaaft zich de tyrannie, die een zedelijken grondslag mist. Straks dingt een ander naar de heerschappij, en die ander is al evenmin kieskeurig in het zoeken naar de middelen, die hem op het schild kunnen heffen. Tusschen Abimelech en zijn onderdanen, de burgers van Sichem, komt „een booze geest“ een wig drijven: het afweekingsproces is dra aan den gang. En dezelfde burgers, die zoo „enthustias“ Abimelech tot dictator hebben uitgeroepen, zijn nu na enkele jaren al klaar, om hem op zij te dringen.

Dat gaat evenwel „methodisch“, „systematisch“. Nummer één der revolutionaire methoden is: opzettelijk ontevredenheid zaaien. Men legt lieden in hinderlaag; hun taak is, relletjes te veroorzaken, die Abimelech's bewind in kwade reuk moeten brengen. Men máákt misère, opdat het volk die misère straks verwijte aan de verantwoordelijke regeeringsinstanties. De bergstreek, toch al ontoegankelijk, en moeilijk te controleeren, wordt onveilig gemaakt; een fluistercampagne ontwikkelt zich straks, spoedig en heftig. Hebt u het al gehoord: al weer een karavaan geplunderd! Mooie regeering hebben we! Terwijl de profetie klaagt, dat destijds in Gods verbondsland een ieder deed wat goed was in zijn oogen, daar gebruikt de revolutionaire plan deze klacht, schijnheilig genoeg overgenomen, als een welkom propagandamiddel. Men stóókt: straks zal de zittende regeering de gevolgen wel ondervinden, wanneer het „uur der bevrijding“ eens slaat. Verraders werken achter de schermen; maar zij zuchten steen en been over het verraad: de slappe regeering „verraadt“ de „onschuldige slachtoffers“, die men ostentatief beweent...

Nummer twee der revolutionaire methoden is: zorgen voor een candidaat-bevrijder; een man, die op de ruïnes van den verlepten inboedel de vaan van een nieuw, een jeugdig bewind zal planten, zoodra het groote uur, de stonde der bevrijding maar slaat! Als zoodanig fungeert hier een zekere Gaäl. Sommigen hebben gemeend, dat hij het proletarisch element vertegenwoordigde in tegenstelling met den aristocratischen Abimelech. Abimelech — die naam wijst op een koninklijken vader; het zou dus een man van deftige afkomst wezen. Gaäl evenwel is de zoon van „Ebed“; dat kan een eigenaam zijn, doch ook beteekenen: „slaaf“. Indien dit de juiste opvatting zou zijn, zou hier een „man uit het lagere volk“ een tegencandidaat zijn tegen den „dwingeland der plutocratie“. Evenwel — zekerheid aangaande den naam „Ebed“ hebben we niet; in dezen is dus voorzichtigheid den uitlegger geboden. Dit ééne is wel duidelijk: Gaäl heeft niet opgezien tegen „een opmarsch naar Sichem“. Met een keurbende van vertrouwden, zijn élite, rukt hij de stad binnen, de avonturier van onbekende afkomst. Verbondskind? Wat maalt men daarom? Abrahams zaad? Wel neen, het komt slechts op de daad aan. 't Is een Kanaäniet, — maar hij tenminste heeft initiatief! Hij maakt handig gebruik van de heerschende ontevredenheid, en wakkert ze aan. De heroïsche moed, en dan van een genie, dat uit de lucht kwam vallen; — is 't geen geschenk van „de Voorzienigheid“?

Nummer drie van de revolutionaire methoden is nu: syncretisme in den godsdienst, gepaard met een krachtig appèl op de diepere volksinstincten, plus gedweep met de „volksche“ cultuur. Men gaat naar buiten op het veld, — de groote optocht van bodemverbondenen! Men maakt een religieuze ceremonie van den oogst! Een dankzeggingsdienst ontbreekt niet; zouden de prachtige boeren, die op hun eigen bodem groot geworden zijn, niet de voorzienigheid erkennen in den oogst? Maar vooral geen seculair kerk! Vooral geen traditionele dogmatiek! Vooral niet de orthodoxe Jahwë-dienst, laat de orthodoxe priesters zich niet met politiek inlaten! Men brengt zijn religieuze ceremoniën over naar het huis van... Baäl Berith. D.w.z. van den „Baäl des verbonds“. O zeker, 't verbond blijft aan de orde! Men is niet anti-religieus; de tradities van het voorgelicht worden met begrijpende achting bejegend. Maar — er zij toch een nieuwe religie: de Baäl, de „nieuwe“ god, die bij den

bodem past, is met den niet-distinctieven, niet exclusivistischen, niet-sectarischen naam van Baäl prachtig getypeerd. De oude god van het oude rus, dat sedert vele eeuwen in Kanaän gewoond heeft kan zijn naam ook zonder redelijk bezwaar aan Jahwë leenen; baäl beteekent: heer. Maar die naam heeft boven het streng-orthodoxe „Jahwë“ dit voor, dat hij verbonden is aan het oude bloed, den ouden kanaänsbodem, — een prachtig symbool van religieuze natuurverbondenheid... De mythe keere terug en werke opvoedend.

Straks wordt het religieuze oogstfeest, gewijd aan den ouden baäl-berith, het hoogtepunt van het aldus opgewekte volks-enthousiasme. Onder luid geroep wordt Abimelech gevloekt, en de nieuwe aera ingeluid... De teerling is geworpen, — wie nu nog terug wil, is verrader van de nieuwe religie, en 'van de bevrijding!'

Het eind is straks een vreeselijk bloedbad. Velen vallen er aan ten offer, en ook Abimelech zelf vindt een smadelijk einde.

't Zijn oude geluiden, maar ze klinken ons geslacht als nieuw in de ooren. Niet, dat men zeggen kan: deze is van A, en de ander van B een zuiver prototype: de lijnen kruisen zich thans weer anders. Maar men vindt dezelfde dweperij, dezelfde methode, dezelfde mythen, dezelfde „religiositeit“. De God van Luther? — de oude germaansche Wodan is beter. De orthodoxe mensch? — maar de heroïsche is beter. Logische speculatie en kerkelijke theologie? — maar de mythe is beter. Traditie en legaliteit? — maar de stuwende kracht is beter, en de revolutionaire methode, mits ter hand genomen in dienst van het ideaal eener volks- en bodemverbondene religie van dynamisch gehalte is beter! Onrecht? Wat dèze dynamiek doet, dat is altijd recht!

Nu lette de kerk, die het Oude Testament als Gods Woord erkent, voor het minst op deze twee dingen.

In de eerste plaats: Abimelech en Gaäl zijn beiden onder het oordeel Gods verpletterd. Het was God, die een „boozen geest“ gezonden had tusschen Abimelech en Sichems burgers. De Heere God heeft het pad der eigenwilligheid en de slagvelden der principiële verwarring in zijn theocratische verbondsgemeenschap telkens en telkens weer laten opbreken om beurten door de elkaar bekampende partijen. Partijen, die niet naar de schriftuurlijke anliethe zich afgrensden tegenover elkaar, doch zich van elkaar onderscheidden door maatstaven in het kader van tegenstellingen, die zij zelf bedacht hebben. Zoo slaan de bommen en granaten van 1914-'18 en van 1940 diepe gaten in de wegen der wereld, want de tegenstellingen die menschen maken zijn niet naar de principes van het Woord geformuleerd. Heden Abimelech, morgen Gaäl — en het eind is, dat na de Richterenperiode de Heere het theocratisch koningschap stelt, gemarkeerd in David, en daarom uitdrijvende Saul. Zoo komt over Compiègne I en II ten slotte de theocratische Priester-Koning Jezus Christus Triumphator tot zijn laatste heerschappij. Het hoofd omhoog, uw verlossing komt!

In de tweede plaats: de revolutionaire woeling, die te Sichem tegen Abimelech stemming maakte, kon hem veel verwijten. Abimelech was ook een sta-in-den-weg toen Jahwë het beeld van den theocratischen priester-koning projecteerde. Maar toen Sichem dezen duivel uit wilde werpen door Beëlzebub, den overste der duivelen, toen werd Israël nóg verder afgevoerd van het schouwtooneel, dat den Messias aan de kerk vertoont. Slechts de terugkeer naar het Woord heeft weer verlossing gebracht.

Alzoo zal het ook met dit geslacht zijn. Amen.

K. S.

KERKELUK LEVEN

EEN EERSTE „PROEVE“.

We spraken verleden week over de oprichting van de nieuwe „corporatieve perskamer“, en den „Raad van Voorlichting“, die daartoe leiden moest.

Sindsdien kregen we een proeve van de werkwijze van dit lichaam onder de oogen; het was een zending, bestemd voor de redacties van onderscheiden bladen. Gelijklopend natuurlijk.

Ik heb me er zeer over verwonderd, dat Nederlanders, zonder dwang (dat stond in de circulaire er immers duidelijk bij?) met zulke producten, en vooral met zulke „voorlichtingsmethoden“ ons aan boord durven komen. Brutaal, of naïef in hooge mate.

Twee dingen vielen me op.

Allereerst, dat er tweeërlei papieren in de enveloppe zaten, die men aan een kerkelijk orgaan zond. Eén „vertrouwelijk“, en één voor publicatie bestemd gedeelte.

In dat „vertrouwelijke“ deel stond iets te lezen over wat de commissie zoo al voor verzoeken had te doen. Waarom zoo vertrouwd? Mag het kerkvolk niet weten, wat men met zijn redacties voor heeft? Hoe men ze inspinnen wil in het totalitaire net?

We nederla
zoolang
lei cont
stap in
niet ve
zichzelf
tie, ook

Het
pers, o
Als de
alle ke
enkele

— o d
den ko
Het fr
lijk en
zinnety

is de t
zeer he
van he
grond“
wijbeg

Nu l
„thomis
pagand
een ver
Wat er
geteeke
bladen
staan...

Voorl
van ro
Dat zij
want al
rust, da
het ron
rustte l
tischen
tischen

werd er
roomsch
vogelaa
het vol
openlijk
dàt is
nog ru

Noch or
groote
tenzij ik
Overi
ren ont
schakeli
socialist
we kun

De d
verklarc
dat wij
praestati
bekijken

Intuss
mensche
wij den
verande
in de W
dan zij
historis

En d
wakker
voor hu
staan, d
eenige w
behoóren

Teeken
perron
daar an
het pub
en dr V
Elke de
verderf
Zijt n

„WET
In on
gen geu
overheid
rijksgeb
lijken to
val-zond
afgelegd
duitsche
eenigen
de feltes
feiten: v
de vrede
gecapitt
kende v
van een
aan de v
termino

Sinds
de ooges
revoluti
handelen
volgens
Dr N
reeds ge
a. Sta
feitel

Zielskracht.

„Dankje baas, ik ben hier om te leeren!” placht oudtijds een jongmaatje op werf en in winkel tegen zijn patroon te zeggen, wanneer deze hem een opmerking gemaakt had over zijn werk. In die dagen, toen men nog tijd had om te werken en te leven, moest een vak grondig geleerd worden. Daar waren hazen in bombazijn en meesterknechts in pilow, die onderwijzers zonder akte en paedagogen waren die er wezen konden. Over een schaaftank gebogen, gewapend met duimstok en timmermans-potlood hielden zij een college voor jongens in een spiksplinternieuw boezeroen en met stukkenzakke en theeblikje tot den arbeid toegerust. Het college, dat zij gaven, was helder en werd vol overtuiging gegeven, want deze mannen hadden zelf van hun prille jeugd vakonderwijs gehad. Des zomers zoo lang er een streep licht aan de lucht blonk, op de werf of in de timmerschuur, des winters in de huiskamer, als op het tekenbord de Oost-Indische inkt plattegronden en details ontwierp. Toen kwam een dag, waarop zij examen aflegden en slaagden. Neen, stel u geen commissie voor van examinatoren à raison van zooveel gulden per dag, geen schriftelijke opgaven noch een fraai ontworpen diploma. Daar kwam een dag dat een vader of patroon tot den examinandus zeide: Bouw jij nu dat huis maar of zet jij dat schip op stapel! Als dat huis onder de kap stond of het schip van de helling gleed, knikten de oude paaien goedkeurend met hun gebruide, rustige gezichten en verklaarden: dat ken wel zoo! Dan was je er door! Een cummetje gaven zij echter zoo goed als nooit, ze hielden niet van „uiddouwing”, bovendien zouden de klanten later ook geen cummetjes geven. Zoo werkten deze menschen en zoo leefden ze. Straks onder koppiesluid, want gelijk zij tijd namen om te werken, zoo namen zij ook tijd om te leven, zouden zij spreken over de dingen die bovenal hun hart innamen, over Kerk en School. Zij deden dat met dezelfde rust en zekerheid als waarmee zij hun zaken behandelden, zij schudden het hoofd bij een kwast in de preek zoo goed als bij een kwast in de plank, zij werkten niet met stroop, maar zij breeuwden en pekten de gaten dicht tot dat er geen druppel meer doorkwam. Cummetjes gaven zij zelden, maar als zij verklaarden: Nou, dat ken wel zoo! dan kon een dominee of meester tevreden zijn en een candidaat zijn handen dichtknijpen. Deze mannen van Dietschen stam zouden voor pamfletjes totaal ontoegankelijk geweest zijn, ze zouden er zelfs hun pijp niet mee aangestoken hebben! Zoo was het beeld der vaders, dat kloek en vroom geslacht! Wanneer het einde kwam van hun zorgenvol en toch zoo waarachtig gelukkig leven, dan gingen zij niet met een cummetje ten hemel in. Zij zagen hun leven ernstig onder de oogen, zij moesten erkennen: een plank met veel kwasten. Doch dan vouwden zij de vereelde, gebruide handen over het dierbare Woord: Heere, Gij hebt het gezegd! Zoo ontslepen zij in vrede, terwijl de grafrede der broeders zou kunnen zijn samengevat in de woorden: ik geloof dat hij thuis is! Zij hebben in houten huizen met balken zolderingen gewoond, in pilow en Engelsch leer rondgewandeld, zij hebben noest gearbeid en vele kinderen voortgebracht en... geloofd dat God waarachtig is. Het Woord! Gods Woord! dat was de uitdrukking die telkens in hun gesprekken terugkwam, het argument dat het begin en het einde van hun redeneeringen uitmaakte, het schild waarop de pijlen van Diabolus afstuitten, het geheim van hun zielskracht.

Zielskracht! Het is misschien een woord, dat wij niet zonder beschaming kunnen lezen. De onze is in de laatste weken zwaar op de proef gesteld. Mogelijk beziet u met een ontslede gezicht uw puntenlijst, daar komen weinig voldoende's op voor, er staan eenige schandelijke éénen op. Wel, wij zijn hier ook om te leeren! David heeft ons een kostelijk college over zielskracht gegeven in Psalm 62. Naar de vertaling van Noordt zij zouden wij dit lied Davids kunnen noemen: de JA-PSALM.

JA, naar God is mijn ziel stil,
JA, Hij is mijn rots en redding.
JA, wees stil naar God, mijn ziel.
JA, Hij is mijn rots en redding, mijn rotsburcht.
JA, ijdelheid zijn de menschenkinderen...

Zoo getuigde een ziel, die zich onvoorwaardelijk vereenigd had met het Woord des Heeren. JA, getuigden onze vaders, als zij bij het Woord leefden en op het Woord ontslepen.

JA Heere, zegge onze ziel.
Doch gij, mijn ziel, het ga zoo 'twil, stel u gerust!

N. B.

We vertrouwen, dat onze kerkelijke pers, die met nederlandsche initiatiefnemers niets te maken heeft, zoo lang we onder ons huidige staatsbestel leven, geen enkel contact met deze heeren zoeken zal, en geen enkelen stap in hun richting zal doen. Zelfannexatie verschilt niet veel van zelfmoord. Men annexiert zich nooit voor zichzelf alleen; we hebben ook onze komende generatie, ook onze lezers te bewaren, zoo lang het kan.

Het tweede wat me trof, was een artikel, dat de pers, ook de kerkelijke, ter plaatsing werd aangeboden! Als de redacties daaraan voldeden, zouden binnenkort alle kerkbodes ongeveer gelijkluidend zijn, behoudens enkele locale of regionale details. Afdacht daarvan, — o die inhoud! Volksuniversitaire filosofie van den kouden grond, en een „moraal” van comme ça. Het fraaiste was dit: in den aanhef van het vriendelijk en beleefd aangeboden persartikel stond een volzinnetje over „thomistische” wijsbegeerte. „Thomas” is de theoloog-filosoof, dien de roomsche kerk zoozeer hoogschat, en veelszins volgt. Wat de schrijver van het aangeboden artikel betoogde, werd dan „gegrond” — in dat ééne zinnetje — op de thomistische wijsbegeerte!

Nu laat ik daar, dat de korte karakterisering der „thomistische wijsbegeerte”, gelijk dit daar z'n propagandadienst doen moest, voor kenners van Thomas een gemakkelijke ondeskundige frase was, niet. Wat ernstiger was is dit: aan den rand stond aangeekend, dat dat zinnetje voor „katholieke” (!) bladen was. Protestantische konden het dus beter overslaan.....

Voorloopig toonen deze heeren geen begrip, noch van roomsche, noch van calvinistische wetenschap. Dat zij het volk onmondig houden, is duidelijk, want als een beschouwing op thomistischen grondslag rust, dan blijft dit felt bestaan, onverschillig of men het ronduit zegt, dan wel verzwijgt. In werkelijkheid rustte het artikelje dan ook niet op eenigen thomistischen grondslag, noch op protestantschen (calvinistischen), doch op nationaal-socialistischen. Thomas werd er alleen maar bij gehaald, om als lokspij voor roomschen te dienen. Voor Protestanten heeft de vogelaar een andere fluit. Maar dat men niet alleen het volk onmondig zou houden, doch ook dit zoo openlijk zoo zeggen aan zijn de pen voerende leiders, dat is meer, dan ik had verwacht. Zoolang Nederland nog ruggegraat heeft, zal dit gesjacher niet baten. Noch onze gereformeerde persmenschen, noch de overgrote meerderheid der hervormde, zal er in loopen, tenzij ik me te zeer vergis.

Overigens is de betrekkelijke openhartigheid der heeren ontdekkend. We kregen een kijkje in den gelijk-schakelingskeuken. Wordt zoo de spijze in nationaal-socialistische bladen bereid? Wij wisten het allang; we kunnen het nu óók nog met de stukken bewijzen.

De deutsche autoriteiten, met wie deze heeren verklaren in relatie te willen treden, mogen weten, dat wij Nederlanders, in overgrote meerderheid, deze praestaties van zulke volksgenooten met een glimlach bekijken.

Intusschen, ik zeg dit waarlijk niet, om onze menschen te laten „brullen van het lachen”. Bewaren wij den vollen ernst. Want er behoeft maar weinig te veranderen, of de heeren, die zich thans zoo leelijk in de kaart lieten kijken, krijgen meer beteekenis, dan zij op grond van intellectuele en nederlandsch-historische praestaties, blijken te verdienen.

En daarom schrijf ik er over. Ons volk moet wakker blijven; en onze lezers, die ik bijzonder dank voor hun brieven van de laatste weken, zullen verstaan, dat wij in ons volksleven nu reeds gedurende eenige weken feitelijk in dolantie zijn. Bij een dolantie behóóren „doleerende” getuigenissen.

Teekenen der tijden: ik schrijf dit stukje op het perron te Leeuwarden. De luidspreker, nooit eerder daar aangetroffen, zendt allemaal duitsch proza over het publiek uit. Hier werkte eens dr H. H. Kuyper en dr W. A. van Ee. Er is veel gebeurd sindsdien. Elke dag één rukje, zoo zal uw gelijk-schakelings-verderf u overkomen als een gewapend man!

Zijt nuchteren en wakende!

K. S.

„WETTELIJKE OVERHEID”.

In ons vorig nummer brachten we de door sommigen geuite meening ter sprake, als zou de „wettelijke overheid” in het bezette deel van het nederlandsche rijksgedebied de vijandige zijn, d.w.z. volgens den feitelijken toestand, die ontstaat is na den deutschen overval-zonder-oorlogsverklaring en na de dienaangaande afgelegde verklaring van minister Van Kleffens: de deutsche. Wij noemen haar „de vijandige”, niet om eenigen boezen lust aan te wakkeren, maar omdat de feiten alsmede de verdragen duidelijk spreken. De feiten: wij zijn met Duitschland in oorlog gekomen, en de vrede is nog niet geteekend, al heeft hier het leger gecapituleerd. De verdragen: art. 45 b.v. van het bekende verdrag zegt: „het is verboden de bevolking van een bezet gebied te noodzaken trouw te zweren aan de vijandelijke mogendheid”. Op dezen tekst, welks terminologie ons bindt, is wel meer gewezen.

Sinds we ons vorig artikel schreven, kwam ons onder de oogen een artikel van dr J. W. Noteboom in „Anti-revolutionaire Staatskunde”, 16e jrg., Mei—Juni 1940, handelende over „Rechts-toestand van het bezet gebied volgens internationale recht”.

Dr Noteboom stelt, aan de hand van het door ons reeds gereleveerde reglement o.m. het volgende vast: a. Staat in dit reglement, dat het bezet gebied zich feitelijk onder het gezag van het vijandelijke leger

bevindt, dan wordt met „gezag” „hier niet bedoeld rechtsbevoegdheid, doch feitelijke macht”.

b. „Vast staat, dat het internationale recht de regeling van de rechten en verplichtingen niet vastknoopt aan eenige juridische bevoegdheid van den occupator” (den bezetter, K. S.), „doch aan het feit der bezetting zonder meer.”

c. „De soevereiniteit — d.w.z. het hoogste gezag in juridischen zin — blijft berusten bij den oorspronkelijken Staat; de uitoefening van de hoogste macht is echter — zij het ook onder belangrijke beperkingen — tijdelijk in handen van den bezetter.”

d. „De grondgedachte” der getroffen regeling „is, dat de occupator” (bezetter, K. S.) „bij het uitoefenen van het staatsgezag niet optreedt als gemachtigde van het wettig gezag, doch krachtens rechtsbevoegdheid volgens eigen nationaal recht.”

e. „De rechtspraak kan blijven geschieden in naam van den wettigen soeverein, aangezien de soevereiniteit over het bezette gebied niet verloren gaat.”

f. „Naast de normale wetgeving, administratie en rechtspleging der wettige Overheid kan dus, voor zoover noodzakelijk, treden een buitengewone van den occupator (bezetter), welke als uitzondering binnen enge grenzen besloten is.”

Tot zoover dr Noteboom.

Hier en daar brachten wij spatieëring aan.

Wat dr Noteboom in de aangehaalde uitspraken opmerkt, lijkt ons te bevestigen wat wij verleden week reeds hebben opgemerkt, dat n.l. o.i. de wettelijke overheid ook in het bezette gebied van den staat der Nederlanden de nederlandsche is. De deutsche macht is ten aanzien van ons zoo gebonden door verdragen, welke zelve slechts door medewerking onzer wettelijke overheid konden afgesloten worden, dat en tijdens de onderteekening van dit verdrag en bij de ten uitvoerlegging van het overeengekomene, alleen daarin de goede trouw bewezen worden kan, dat men, in overeenstemming met den tekst der bepalingen, de wettelijke overheid onderscheidt van de bestuursmacht van den bezetter. Als wij het hoofd buigen voor de opgelegde maatregelen van de dragers van het militaire gezag van „de vijandelijke mogendheid”, die een stuk van ons gebied bezette, dan buigen wij het hoofd voor het gezag van haar, die haar handteekening plaatste onder het door dr Noteboom en ons aangehaalde verdrag: Koningin Wilhelmina. En als wij ons blijven bukken, ook al heeft de andere mede-onderteekende macht (de deutsche) een gelijkwaardig en voorafgaand verdrag niet gehouden, (de bepaling n.l. van: geen oorlog zonder voorafgaand ultimatum, of zoo), dan bukken wij eigenlijk, met onze wettelijke overheid, voor God, die ook in de feiten van de overweldiging tot ons komt, en daarna weer voor onze eigen overheid, die de wapens strekte, en ons, burgerbevolking, steeds verbodt, ze te hanteeren.

K. S.

„CENTRALISATIE”.

De bladen bevatten volgend relaas:

CENTRALISATIE IN HET CULTUREELE LEVEN.

Omzendbrief van het A.N.V.

„Onder de bijzondere omstandigheden, waarin ons land thans verkeert, dringt zich zeer sterk de overtuiging op den voorgrond, dat de kracht en de energie, waarmee het cultureele leven wordt voortgestuwd, niet mogen verflauwen. Integendeel, meer dan ooit moet het streven om het pelli onzer cultuur hoog te houden en het hier aanwezige cultuurbezit in stand te houden, worden gesteund en aangemoedigd.”

Aldus schrijft het dagelijksch bestuur van het Alg. Ned. Verbond in een omzendbrief aan alle verenigingen en particuliere instellingen op cultureel gebied. Het bestuur vervolgt:

„Ten einde dit streven in nieuwe banen te leiden, voelen wij het als een eerste noodzakelijkheid, eenheid te brengen in de talloze uitingen, die op dit gebied in Nederland bestaan en organisatorisch verband te leggen tusschen de vele groote en kleine verenigingen en instellingen, die met een bepaald, meer of minder beperkt doel voor oogen, in den opbouw van het geestelijk bewustzijn van ons volk bijdragen.

Met andere woorden: wij moeten aan deze verbodskeling een einde maken en alle los van elkaar werkende krachten samenbrengen in een gezonde centrale organisatie, van waaruit het geheele cultuurstreven kan worden geleid en bevorderd. De verschillende verenigingen moeten hun zelfstandigheid behouden, maar sluiten zich aan bij een te stichten „Landelijke Centrale voor Nederlandsche Cultuur”.

Wij noodigen U uit een afgevaardigde te zenden naar de oprichtingsvergadering, die zal gehouden worden op Donderdag 27 Juni a.s., om 2 uur n.m., in het Jaarbeursgebouw te Utrecht.”

We hopen, dat van de zijde der waarlijk nederlandsche en vooral der belijdende christelijke kringen van onze burgers een krachtig verzet openbaar worden zal, óók tegen dit streven. En vooral, dat men niet zal bukken voor de alliecht bij meer dan één nog al „werkzame” herinnering aan het feit, dat de militaire macht van den deutschen staat vlak in de buurt is.

Vergis ik me niet, dan zijn er heel wat broeders (Zie vervolg op blz. 302.)

en, niet ex-
i van Baal
n het oude
in gewoond
ijk bezwaar
r. Maar die
e „Jahwe”
oude bloed,
dig symbool
De mythe

est, gewijd
tepunt van
Onder luid
de nieuwe
pen, — wie
uwe religie,

dbad. Velen
melech zelf

en ons ge-
at men zeg-
van B een
zich thans
le dweperij,
zelfde „reli-
e oude ger-
e mensch?
sche specu-
de mythe is
r de stú-
onaire me-
nst van het
dene religie
recht? Wat
echt!
stament als
p deze twee

aal zijn bei-
rd. Het was
ad tusschen
Heere God
e slagvelden
eocratische
lken weer
elkaar bet-
naar de
n tegenover
elden door
ellingen, die
bommen en
diepe gaten
enstellingen
e principes
Abimelech,
e Richteren-
koningschap
om uitdrij-
I en II ten-
Jezus Chris-
chappij. Het
ire woeling,
ing maakte,
as ook een
n den theo-
t. Maar toen
door Beel-
werd Israël
tooneel, dat
Slechts de
r verlossing

zijn. Amen.
K. S.

VEN

richting van
den „Raad
est.
de werkwijze
een zending,
siden bladen.

at Nederlan-
circulaire er
en, en vooral
s aan boord
te mate.

en in de en-
orgaan zond.
atie bestemd
te lezen over
had te doen.
erkvolk niet
heeft? Hoe
et?

en volksgenooten, die, als ook hun actieve medewerking voor zulke gelijkshakelings- of „centralisatie“-plannen gevraagd wordt, zich laten intimideeren. Ik zeg dit zonder enige hooggevoelendheid; wie dicht bij het vuur staat, heeft het gemakkelijker dan wie nog op een afstand er van vertoelt. — Zoo lang het duurt. Ook vergeet ik niet, dat men soms den menschen, die over voorgestelde wijzigingen in ons volksbestand, en over het al-of-niet meedoen met gelijkshakelingsmaatregelen te beslissen hebben voor wat hun eigen organisatie betreft, dikwijls zeer weinig tijd laat. Ze worden vaak overrompeld: de gewone methode van bestuurders, die niet samenwerken, en van oneerlijke broeders, volks- of andere -genooten. Op korten termijn beslissingen te moeten nemen, die, hoe dan ook uitvallen, van verdragende betekenis zijn, valt niet mee; men kan zich licht vergissen. In de beoordeling van personen dient men daarmee te rekenen.

Toch houden we onze ernstige waarschuwing vol. Als Nederlanders ons aan boord komen met gelijkshakelingsmaatregelen, dan moge men voor zichzelf denken: ze zullen wel staan onder Duitschen invloed, en ze zullen wel meer ons willen pressen, dan met ons werkelijk overleggen. — Toch is het beter niet op vermoedens af te gaan, doch op de feiten, en daarom rondt uit tot zulke Nederlanders te zeggen: dank u wel, we doen niet mee. Indien de bezettende overmacht ons een of anderen maatregel autoritair opleggen wil, dan moet men maar wachten tot zij zelf rechtstreeks haar gewapende hand op ons legt, en rechtstreeks ons aanspreekt. Men kan dan weten waar men aan toe is. Ons volk kan dan eveneens weten, wat het van de Duitse militaire macht te wachten heeft. Voor het klaar doorzien der situatie en voor het onderkennen der principiële bedoelingen van den staat, die over onze grenzen is gekomen, is het beter, dat niemand als vrijwillige handeling aandient wat door hem in het wezen der zaak wordt aangezien voor opgelegden, indirecten dwang. Men maakt het aan on-Nederlandsch voelende medeburgers, en men maakt het den Duitschen autoriteiten — stel, dat ze denzelfden kant uit zouden willen gestuurd zien — al te gemakkelijk, indien men zonder uiterste noodzaak zelf gaat doen, wat de vreemdeling wil of ondersteld wordt te willen. God weet, Hij alleen weet, hoeveel er voor vele jaren bedorven wordt, doordat men „ja“ zei tot Nederlanders, die in den geest van bepaalde uitheemsche ideologieën spreken, zonder te wachten op het moment, dat de Duitschers ons zouden dwingen. In al zulke gevallen heeft ons volk niet het scherp-bewuste, wakker-houdende gevoel, te moeten bukken voor vreemden dwang en voor vreemde leer; terwijl — mogelijk meer uit vrees dan uit kracht van een onafwendbaren loop der dingen, de leidende instanties, die onder zekere pressie ja zeggen, voor zichzelf toch wel het ongezellige gevoel hebben, te bukken voor vreemde macht en leer en praxis. Gevolg is, dat tusschen het volk en deze leiders een zekere afstand komt, die moeilijk te overbruggen zal zijn. En dit niet alleen. Een tweede gevolg is, dat men voor wat de werkelijke wil van den bezetter is, de oogen van het volk gesloten laat. Dat kwaad is nog schadelijker dan het eerste. Geloofvervolg, moet ze inderdaad komen, dient ook duidelijk te blijken te zijn wat ze is. Het bloed der martelaren, maar niet het angstzweet der martelaren-ten-halve is het zaad der kerk. En de banen van den geest der laatste marteling voorkomen willende halve martelaren, heeft nog nimmer den dienst van het zaad der kerk aan haar gedaan. Als men onder zekeren (misschien wel met juiste vermoedens werkenden) angst, dat achter de gelijkshakelingsvoorstellen doende Nederlanders de gewapende Duitschers wel eens konden staan, schoorvoetend toegeeft, heeft men zijn recht verspeeld. Men heeft dan immers voor zijn leven lang de vraag onbeantwoord te laten: u hebt toch vrijwillig gehandeld? en als Nederlander onder Nederlanders? Maar als men de Duitse autoriteiten zelf laat spreken, dan kan men altijd den rechtsbodem betreden; de eenige manier, om rechtsheden met hen om te gaan, is uit te gaan van de stelling, dat zij met ons (overeenkomstig § 43 Verdrag 1907) behoudens volstrekte verhindering de in het land geldende wetten zullen eerbiedigen. Nu, niemand der Duitse bezettingsmacht zal willen beweren, dat de positie van Duitschland zoo zwak is, dat zij volstrekt verhinderd zijn, de wetten heusch te eerbiedigen, die minister Seyss Inquart verklaarde te willen eerbiedigen. Een volk, dat de kust van den Atlantischen Oceaan beheerscht, is niet zwak, en dus niet zoo gauw volstrekt verhinderd.

Ik geloof dan ook, dat b.v. de N.S.B.-ers, denk maar aan hun samenkomst in Lunteren, in feite de Duitse autoriteiten zeer onbeleefd behandelen. Zij hebben op zóó ontstellende wijze laten merken, dat ze niet gelooven aan den ernst der bezettende mogendheid in het eerbiedigen van die wetten, dat ik niet graag in hun schoenen zou staan. Was 't niet kras, dat de heer Mussert, staande op Nederlandschen, hoewel bezetten bodem, en onderdaan zijnde van Koningin Wilhelmina, en roepende om justitieele handelingen naar het door deze Koningin gestelde en door Duitschland behoudens volstrekte verhindering geëerbiedigde recht, durfde uitroepen, dat hij een staatsrecht aan de laars lapte, een staatsrecht, in overeenstemming waarmee de Duitse minister Seyss Inquart plechtige verklaringen aflegde? Ik versta niet, hoe de volgelingen van den heer Mussert aan al die benzine gekomen zijn. Ik versta nog minder, hoe ze zóó onrust-stokend hebben

durven optreden, nog wel onder het uitwaaien van de Duitse vlag, die symbool o.m. van de handhaving der orde ad interim in Nederland wil zijn.

Om naar ons uitgangspunt terug te keeren, — de omzendbrief van het A.N.V. moge niemand op een dwaalspoor leiden. Ook niet door het daarin gebruikte woord „cultuur“. Onze lezers, voorzover ze onze vroegere jaargangen hebben gevolgd, weten wel, dat hier onder „cultuur“ een groothed verstaan wordt, waaronder niet alleen wetenschap (!), en niet slechts kunst, doch ook religie wordt begrepen. Een schema, dat o.m. op den Duitschen wijsgeer Hegel teruggaat, den man, wiens denkbeelden voor de kerk en de geloovige wetenschap (inclusief staatsleer) ten eenenmale verwoestend zijn. Een schema ook, dat door de N.S.B. is gevolgd, als men b.v. naast een sociaal-economische „Kamer“, óók een „cultuurkamer“ wilde ingericht zien, met insluiting van „kunst, religie en wetenschap“.

En zouden wij nu zoo maar ons hoofd in een door Nederlanders ons voorgehouden strik leggen? Daarvoor beware ons God. Wij willen geen organisatorisch verband leggen tusschen verenigingen, die anti-Christelijk zijn, en onze eigen jeugdverenigingen, onze sociale organisaties of politieke organisaties. Zijn soms de Staten-Generaal afgeschaffd? Welnee, hun bijeenkomsten zijn alleen maar opgeschort. Hoe kan men dan kunstmatig samenvoegen, wat naar geldend staatsrecht niet anders dan apart kan staan? De heer Mussert moge het geldende recht, dat hem tot veel in staat stelde, „aan zijn laars lappen“, — wij doen aan deze revolutionaire taal niet mee, — wij zijn voor gezags-eerbiediging, en hebben zoo'n stil vermoeden, dat de heer Mussert zelf daar óók wel voor zou zijn, indien hij eens heelemaal zijn zin kreeg. Of is soms „legaliteit“ heden goed, en morgen een dwaasheid?

We hebben hierboven onze jeugdverenigingen genoemd. Krachten haar beginsel kunnen ze niet zien in een centralisatie- of gelijkshakelingsverband laten incorporeren in één organisatie, ook al zou deze (voorlopig) zich als „federatief“ aandienen: federatief, zoolang het duurt! Tenslotte komt „federatief“ van een Latijnsch woord, dat verband betekent (foedus). Federatief verband blijft toch altijd verbondverband. En wat voor verbond(grondslag) kan er zijn voor Jeruzalem en Athene, voor Christus en Antichrist, voor God en Belial?

Trouwens, de „centraliseerende“ cultuurvereniging bedenke ten aanzien van onze jeugdorganisaties, dat deze in nauw verband met de kerk staan. Het kerkelijk toezicht met name ligt al jaren en jaren vast; het is, gelukkig, geen nood-uitvinding van dezen tijd. Dat kerkelijk toezicht is een bepaald verband, en blijkt de confessioneele bepaaldheid van dit toezicht is dat verband zeer sterk. Sterker, dan ooit een z.g. „federatie“ op niet-confessionelen, niet-principiële grondslag ooit leggen kan.

We zijn voor dat verband tusschen onze jeugdorganisaties en de kerk dan ook altijd dankbaar geweest, doch thans dankbaarder dan ooit. Want van de kerk zal de Duitse bezettingsmacht af blijven, gelet op de daarvan sprekende rechtsbepalingen, door ons aangehaald.

Conclusie: niet verlegen worden; onze eigen principes blijven volgen; niet vragen naar „de gevolgen“; bij Nederlandsche vrijages niet denken aan Duitse harnassen onder het satijnen kleed der tot de vrijage allerminzaamst inviteerende instanties-van-volksgenooten; maar kort en krachtig neen zeggen. En liever — ik denk aan Adolphus Venator van verleden week — afgescheiden worden als de onvervalschte straffe wijn, dien sommigen niet lusten, dan den gereformeerden wijn vervalschen met bedorven water, opgevischt met het emmertje van eenige in troebel water visschende „volksgenooten“, die geen geloofsgenooten zijn, helaas.

K. S.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Ook het Calvinisme en . . . de techniek?

IV. (Slot.)

§ 5. „Waarin onderscheidt zich de Christelijke techniek?“

De Christelijke techniek laat zich niet omschrijven als die techniek, welke door Christenen beoefend wordt. In hun technische actie kunnen de geloovigen nog wel werkzaam zijn volgens het schema van de wereld. Hiermede wil intusschen niet gezegd zijn, dat de techniek en het geloof van elkaar zijn, of kunnen worden gescheiden. Integendeel, de leiding van alle actie berust in laatste instantie bij het geloof.

Nu is er echter tweërlei geloof, hetzij het waarachtig geloof in den eenigen, waren God of het geloof in den eenen of anderen afgod. En naar deze tweërlei richting van het geloof wordt alle actie onderscheiden.

In het eene geval wordt het leven, de cultuurarbeid in de techniek, een dienst van God met het gehele hart. In het andere geval ontstaat een cultuurontwikke-

ling, welke gekenmerkt wordt door de overtreding van de wet Gods. Wel weerhoudt God de complete doorwerking van de zonde-macht. Doch dit neemt niet weg, dat de mensch, die nog in de macht van de zonde is, de techniek leidt in de richting van God af.

De Christelijke techniek kleet haar richting naar den Christus heen, naar Hem, die is zoowel de Schepper als de Herschepper, ook van de techniek. De technicus, die in de techniek geloovig, d.i. gehoorzaam werkzaam is, richt zijn blik op Hem, door Wien en tot Wien alle dingen zijn gemaakt, terwijl het Woord Gods voor hem de norm, het goddelijk richtsnoer is, dat leiding geven moet. Uit Gods Woord zal de Christelijke technicus de beginselen afleiden, welke hij in de techniek heeft te positivieren.

Praktisch beteekent dit b.v., dat de Christelijke techniek zal zoeken te bevorderen het zoodanig maken van werktuigen, gereedschappen, kortom van technische dingen, dat de medemens, die er mee zal moeten werken, zijn arbeid kan verrichten zonder aantasting van de menschelijke waardigheid. De Christelijke techniek moet als een van haar idealen zien, het voorkomen van de verstorving van de harmonie in het menschelijke leven, voorzover die o.a. door ééntooningen, geestdoodenden arbeid met de machine kan worden gewerkt. Veelal worden de producten van techniek reeds als voltooid beschouwd, wanneer de technische werking is bereikt, doch eveneens moet de aandacht gewijd aan de tegelijk aanwezige overige subjects- en objectsfuncties van het ding.

Zoo zal een auto pas dan technisch af zijn wanneer ook de stuur- en remrichting b.v. voldoende zijn, zoodat er veilig mee kan gereden worden; is de uitvoering van een waterbouwkundig project pas dan geoorloofd, wanneer niet alleen de technische bezwaren zijn onderkend en althans theoretisch opgelost, doch tevens ook de bevoegde instanties van oordeel zijn, dat o.a. de sociale en economische aspecten zijn op te lossen in overeenstemming met de voor deze zijden van het leven geldende normatieve beginselen.

Hoewel de producten van de techniek worden gekarakteriseerd door de bestemmingsfunctie en de techniek zal trachten de dingen zoo goed mogelijk te laten beantwoorden aan hun functie, zal toch de Christelijke techniek tegelijk het juiste verband willen leggen tusschen de bestemmingsfunctie enerzijds en de overige functies anderzijds. Alle technische arbeid, ook die welke beoogt de efficiëncy, kan pas dan Christelijk genaamd, wanneer zij er in slaagt de dingen zoo te maken, dat zij alle zijden van het leven welke zij daarmede ontsluit, ontplooft in overeenstemming met heel Gods wereldorde.

Dit is in beginsel slechts mogelijk, wanneer de technicus zich in heel zijn actie laat leiden door het Woord van God, God dient, en de afgoden in de techniek, als daar zijn het rationalisme, de antarkie, het geld of soms de werkgever, bestrijdt. De diepste intentie van den Christelijken technicus moet wezen de bevordering van het Koninkrijk Gods.

§ 6. „Wat staat den Christelijken technici te doen?“

Zoo de Christelijke technici al individueel of mogelijk in groepsverband, pogen de techniek te beoefenen in de aangewezen richting, een eigen stijl kan niet geconstateerd. Het onderscheid waarover in de vorige paragraaf werd gehandeld, laat zich in de praktijk moeilijk of in het geheel niet vinden.

Dit feit laat zich alleen verklaren doordat de Christelijke beginselen, die ten grondslag liggen aan de Christelijke cultuur, niet meer door allen, die dezen zouden moeten concretiseeren, gelijkelijk worden aangevaard en erkend. De basis waarop een eigen stijl moet worden opgetrokken, ontbreekt in dezen tijd, waarin van een algemeen erkende levenshouding geen sprake is.

Daarom is allereerst noodig, zal de techniek in eigen stijl worden ontwikkeld; willen de Christelijke technici komen tot een concrete Christelijke techniek, dat in onderwerping aan het gezag van de Heilige Schrift de Christelijke beginselen weer worden bloot gelegd. Tot een waarachtig Christelijke levensbeschouwing moet worden opgevoed. Het verband moet gelegd tusschen de beginselen, welke de Schrift openbaart, en de techniek. De wijze waarop de Christelijke beginselen kunnen worden geconcretiseerd in de techniek, moet worden onderzocht.

Dit beteekent, dat de technici hun vak, hun beroep stellen onder de ordinantiën Gods.

De opleiding van de technici, de lagere middelbare en eveneens de hogere dient gebracht onder het beslag van Gods Woord. Christelijke ambachts- en middelbare technische scholen worden door het beginsel gevorderd. Ook het technisch hoger onderwijs onderwerpe zich, in al haar vertakkingen, aan de bevruchting van de Christelijke belijdenis. Het is noodzakelijk, dat ingenieurs en studenten in de technische wetenschap, meer aandacht schenken aan de principiële vraagstukken inzake en omtrent de techniek, dan tot dusver wel blijkt. Zij zijn het, die thans of straks leiding hebben te geven aan de technische ontwikkeling. Hoe zullen zij dat kunnen in overeenstemming met de Christelijke geloofsverzuiging, indien de opleiding z.g. „neutraal“ was; of wil men „normaal“, in tegenstelling tot de Christelijke technische wetenschap?

Dat ook de verschillende organisaties van Christelijke technici zich van hun roeping bewust worden. Zij hebben een groote taak te vervullen, zoowel t.a.v. het vak als het onderwijs in de techniek. Hun arbeid vooral kan er toe bijdragen, dat het juiste verband wordt gelegd tusschen het geloof en de techniek, in-

dian het
verricht
Woord,
De Cl
techniek
gelege
God de
leiden er
van de
ult liefhe

Met h
in verba
n.l. het v
volledig
woord e
gegeven.

De mo
echter re
eenzettin
van die
lijke beg
en kon h
en nauw
onderwer

Verder
als een
gelegd w
naar al
maakt, e
band zie
de indus
kortom l
sing van
nische m
paalde n
gezien in
wing.

Dat all
bekwaam
van het

A

Amice,

Bij de
op een en
van „De
houd me
die wor
Interimse
zoo voort

Nou, ik
te geven,
terim“, e
volken er
goed beg
deis“.

Vand
overga
ergens op
dat je in
den krij
toestande
heeft een
regel, die
aandient
die onde
kamer. Z
regnum
regnum
toch geel
zou moe
papier, d
rimasj
normale
drijven d
wat loop
hapje ha
limonade
weer gaat

Nou, n
woord „in
achter me
denken. J
Je was er
van hem
nelijke ed
voor de o
al heeft p

Ik dach
Kierkega
maatregel
„n Onder
tijds nog
had aan
inkomsten
— dat g
uit naar
— de de
Niks erg
is maar
ling weer
Nu kom